7. Rubrikerna

29 - 31 mars 1978

Världskriget uteblev, så jag tog en tidig cykeltur till pressbyråkiosken. Jag hajade till när jag såg DN:s löpsedel. Den hade stora, feta, svarta bokstäver – krigsrubriker!

”Sjöfartsexpertis om oljekatastrofen vid Fifong: Vi teg medvetet om glömda grundet”

Jag betalade tidningen, vek ihop den och satte fast den på pakethållaren. På den korta sträckan hem hann många tankar passera. Jag var på toppen av världen, men ordentligt skakad.

Christina sov fortfarande. Jag slog mig ner vid köksbordet, såg rubrikerna igen på förstasidan och läste vidare. Jag visste naturligtvis inte att den följande inledningen av artikeln i förlängningen skulle påverka mitt och familjens fortsatta liv på ett avgörande sätt:

”Sjöfartsverket har medvetet förtigit viktig information i samband med oljekatastrofen utanför Fifång i oktober 1977. Verket har systematiskt försökt mörklägga en för ansvarsfrågan kritisk detalj – att man glömde att i sjökortet föra in det grund som man sedan 1969 hade belagt i sitt arkiv. Det hävdar chefen för sjöfartsverkets konstruktionsdetalj, förste kartograf Anders Ahlmark”

Artikeln handlade om min upptäckt på olycksdagen, hur jag informerat cheferna om sjökortsfelet och att min kritik nu cirkulerade i form av ett debattinlägg. Även delar av Arnljots skrivelse citerades. Min vän uppmanade verksledningen att slita bort skygglapparna och stoppa mörkläggningen. DN konstaterade att sanningen om olyckan långt ifrån var så entydig och odiskutabel inom verket som den hade presenterats vid sjöförklaringen. Bollandet med djupkartans tillförlitlighet beskrevs på ett avslöjande sätt.

I slutet av artikeln avfärdade Hallbjörner kritiken. Det hade inte beordrats någon mörkläggning och alla som begrep någonting av de här frågorna ansåg att man hade agerat korrekt. Någon seriös kritik på verket kände han inte till.

Jag var fortfarande i ett obeskrivligt vilset tillstånd, men det fanns positiva tankar. Nu var kritiken förankrad och jag hade tagit det kanske svåraste steget? Om det här inte skulle bita på myglet och skicka en signal till politisk nivå, då visste jag inte vad som skulle behövas. Det kändes som jag än en gång gick in i ett osårbart läge, och att jag hade lämnat över ansvaret för utvecklingen till en annan nivå. Hur verkets anställda utanför sjökarteavdelningen skulle reagera på artikeln tänkte jag inte så mycket på just då.

Christina tog artikeln med ro när jag läste högt vid frukostbordet. Det fanns inga allvarliga sakfel, men jag tyckte inte om att DN spelade på min chefsställning. Min titel var kanske viktigare för journalisterna än för mig? Att sjökartedirektören som vanligt stoppade huvudet i busken, berörde mig inte längre.

Det viktiga var att inse att det var allvar nu. Det gick inte att backa. Jag hade fått rådet av reportrarna – eller snarare uppmaningen – att gå till jobbet hur jävligt det än kändes. Nu var jag i det tillståndet, men jag insåg också att det inte var rätt tillfälle att visa sina svagaste sidor. Vi åkte till jobbet, och jag kände hur obehaget kom krypande när vi parkerat och närmade oss verksbyggnadens stora entré. Jag kände mig definitivt inte som någon hjälte, och skulle undvika allas eventuella blickar.

När vi kom upp på sektionen, märkte jag lite förvånad att stämningen inte alls var så tryckt som jag befarat – tvärtom. Kanske anade många ett snabbt och förlösande slut på pinan. Kartredaktören, som var rädd och nervös under mötet med DN var nu nöjd och glad. Han var nämnd med namn i artikeln, och hade bekräftat att han rutinmässigt använt djupkartan till sitt stora rättelsemanus och förlitade sig på jämförelsemetoder mellan kartor och sjökort som Sjölin dömt ut vid sjöförklaringen. Han bad mig hälsa att han hade ändrat sin uppfattning om journalister. Alla var inte ”murvlar”.

Cheferna låste däremot in sig och det lyste rött i chefkorridoren igen. Överläggningarna varade hela förmiddagen. Själv gick jag i spänd väntan på att bli kallad till förhör. Men ingenting hände på hela dagen.

DN:s artikel drog ner en lavin. Flera tidningar och lokalradion hörde av sig. En kvällstidning skickade en fotograf på kvällen.

Dagens Nyheter följde upp med en artikel nästa dag. Den nya situationen hade förändrat läget i rättsprocessen. En av rederiets advokater talade redan om möjligheten att göra om sjöförklaringen och få en rättslig prövning i domstol.

Hur den plötsligt publicerade kritiken i pressen skulle bemötas på jobbet hade jag naturligtvis ingen aning om. Det skulle i vart fall inte bli någon fortsättning på sjökortsdebatten från verkets sida. Det var jag ganska säker på. Men jag skulle inte behöva vänta så länge innan jag förstod att det nu var jag, inte min kritik som var i fokus.

Processen började med att Sjölin ringde Christina från Stockholm och försökte övertala henne att vända sig mot mig och genom media ta avstånd från det jag skrivit och uttalat mig om. Han hade överskattat sin förmåga att påverka. Christina var inte absolut inte svarslös, men skrämd och nästan otröstlig efter övertalningsförsöket av sin tidigare chef.

Nordström tog hand om andra vänner på jobbet. Absolut ingen skulle undgå att få veta vad det innebar att vara vän med mig – ingen.

På kvällen ringde vår lokalvårdare. Hon hade genom sitt öppna och raka sätt fått många vänner på sjökarteavdelningen. Nu grät hon i telefonen. Nordström hade uppenbarligen fått en ny roll och en ny allierad. Han kallade in henne till sitt tjänsterum och tillsammans med kartredaktören, som fått göra en kovändning efter sina uttalanden i DN, spydde galla över mig under en timmes tid. De vilda fantasierna hade för ett ögonblick fått henne att tvivla på sitt eget omdöme. Nu ringde hon mig för att tala om att hon hade sitt förtroende kvar och också gjort det klart för de andra två. Det var ett skrämmande perspektiv som öppnade sig och jag kunde och ville inte förstå ledningens omedelbara och handgripliga reaktion.

Det fanns så här långt en ömsesidig respekt mellan mig och mina arbetskamrater. Alla visste vad saken gällde, vilka chefer jag kritiserade och nu också varför. De var alla mina vänner och jag

kände absolut inget hot från den sidan. Självklart förstod jag samtidig att chefernas sinnesstämning påverkade allihop.

Aftonbladet, som hade skickat en fotograf kvällen innan, gjorde mig med en fet rubrik till ryssarnas huvudvittne i Tsesisprocessen.

Spänningen och den minimala sömnen började nu ta ut sin rätt. På fredagsmorgonen inväntade jag fikapausen. Jag mådde dåligt, Jag gick ner en våning till Arnljot, som hade sitt tjänsterum i en avskild korridor, på andra sidan gågatan. Här jobbade ett tiotal personer med verkets publikationer.

Golvytan i Arnljots rum täcktes nästan helt av två stora skrivbord som var ställda mot varandra mitt i rummet. Ett par manshöga ljusblå plåthurtsar stod efter väggen direkt till höger innanför dörren. Bakom hurtsarna fanns en vrå med precis plats för en besöksstol. Där kunde jag sitta ostörd för insyn från korridoren. Mitt emot där jag satt gick gågatan utanför. De stora perspektivfönstren täckte hela långväggen från golv till tak. Gardinerna var alltid fördragna men så glesa att man kunde skönja folk som rörde sig utanför. Stora lysrörslådor i taket gav ett ganska kallt sken.

Arnljot tyckte att jag såg blek ut och försökte muntra upp mig med sitt vänliga leende. Jag berättade att helvetet hade brutit ut en trappa upp och chefernas desperata aktioner.

– Det är ändå tystnaden uppifrån som är värst, sa jag uppgivet. Varför händer det ingenting? Varför går ingen in och sätter stopp?

– Ja, men det är helt i sin ordning, sa Arnljot obekymrat, och tog av sig sina glasögon. Det tar åtminstone fjorton dagar innan byråkratin reagerar på en sådan här sak. Och det kan dröja månader innan vi har en ny chef där uppe i hörnet. Så är det bara. Vi får vänta och se.

Jag blev både förvånad och samtidigt lite imponerad av hans lugn och inblick. Var det så, flera månader?

Medan jag satt där bakom plåthurtsen, delade vaktmästaren ut posten. Det var fredag. Arnljot hade väntat otåligt på den här veckodagen då GHT kom. Jag hade glömt det.

– Vi är med! ropade han spontant rakt ut när han tagit av omslaget, vecklat ut tidningen och kastat en hastig blick på förstasidan. Han bläddrade snabbt vidare i insidorna. – En hel sida!

Göteborgs Handels och Sjöfartstidning hade valt att utelämna våra namn, men bådas inlägg fanns med i sin helhet. Tidningens kommentar, riktad mot Hallbjörner, var hård.

Vi förstod att vi nu och under en oviss tid framöver var lovliga villebråd. Vi skulle bevakas noga, och varje felsteg kunde bli ödesdigert. Det var viktigt att vi skötte jobbet och inte lämnade några blottor.Vi skulle försöka hålla oss till sakfrågan och absolut inte låta oss provoceras till att öppna nya fronter. Chefernas förtalskampanj hade redan startat, och vi hade bara sett början. Arnljot sa rent ut att vi skulle få svårt att värja oss när Hallbjörner mobiliserat sina styrkor. Alla var rädda.

Arnljot hade själv fått anledning att fundera över om hans telefon var avlyssnad. Han hade hört knäppningar och underliga röster när han ringde hem. Jag tänkte först att han blivit galen och försökte skoja bort det hela. Men samtidigt kom jag ihåg att en journalist spontant frågat mig om jag trodde att min telefon var avlyssnad, eller om SÄPO var inkopplad?

Jag hade väldigt svårt att tro det, men eftersom vi redan från början sagt oss att vi skulle spela med öppna kort tyckte jag att vi kunde bjuda på våra telefonsamtal om någon nu var intresserad. Det verkade som Arnljot, åtminstone tillfälligt accepterade min attityd.

När jag kom tillbaka till mitt rum, hände det som jag väntat på länge. Generaldirektören ringde. Han ville träffa mig direkt. Av tonen att döma verkade han inte stå på min sida.

Den här gången ville Lennart Johansson inte ta min hand, däremot bad han mig att sitta ner. På skrivbordet framför verkschefen låg tidningsurklipp och uppslagna tidningar. Han ödslade ingen tid på artighetsfraser utan gick rakt på sak. Han höll upp och visade mig DN:s förstasida från den 29 mars.

– Du, jag har inte varit här på några dagar och när jag kommer tillbaka får jag se det här. Han gjorde en gest mot artikeln och la ner den på bordet igen.

– Den är inte speciellt vacker den här, sa han allvarligt.

Han gjorde en paus för att få min kommentar, men jag sa ingenting.

Jag tyckte att läget hade förändrats. Generaldirektören hade förra gången visat att han inte var ett dugg intresserad. Nu var jag inte lika pratglad och bedömde att det egentligen var bäst för mig att säga så lite som möjligt.

– Det står här på förstasidan – du har sagt att citat "verket har systematiskt försökt mörklägga en för ansvarsfrågan kritisk detalj”. GD läste högt ur tidningen, stannade upp och letade vidare i artikeln.

– Ja, och ovanför här står det att citat "Sjöfartsverket har medvetet förtigit viktig information i samband med oljekatastrofen…”. Och sen det här sist: "detta hävdar chefen för Sjöfartsverkets konstruktionsdetalj, förste kartograf Anders Ahlmark."

Lennart Johansson tittade forskande på mig och läste sista meningen om igen.

– Får jag fråga vad du menar med "medvetet förtigit och systematiskt mörklagt?"

– Det där är ju en rubrik, sa jag mest för att säga någonting.

– Snarare en ingress, rättade generaldirektören.

– Jag har inte lusläst texten på det viset. Jag råder inte över rubriksättare, ja eller ingresser då, fortsatte jag med en likgiltig och lite uppgiven attityd.

– Det spelar ingen roll om det är en rubrik eller vad det är. Det som är skrivet är skrivet och det står ju att det är dina uppgifter.

– Jag vet inte om jag har sagt så där ord för ord men...

– Så du dementerar alltså, avbröt han. Så du dementerar det som står här?

– Nej varför det, svarade jag. Det är väl rätt, även om det kanske inte är exakt mina ord.

Generaldirektören var definitivt inte nöjd med min förklaring. Han ville till varje pris få mig att dementera artikeln. Jag satt tyst. Jag hade redan lämnat mitt svar, dessutom hade jag berättat om mörkläggningen mer i detalj redan vid förra besöket.

– Men kan du säga något som medvetet har förtigits då? "Sjöfartsverket har medvetet förtigit viktig information" och så vidare.

– Några saker har jag ju redan skrivit om i debattinlägget, sa jag.

Sjöfartsverkets högste chef kastade sig tillbaka och slog ut med armarna som vid förra besöket.

Det var en uppgiven gest. Vi hade kört fast. Jag ville inte dementera och jag tror att Lennart Johansson till slut förstod det.

– All right… men om vi ser framåt. Vad tror du att en sådan här artikel har för inverkan på verkets anseende?

– Men det som står där är ju sant. Kritiken är riktig, så har det ju gått till, svarade jag.

– Jag struntar i om du har rätt eller fel. Artikeln har redan avsevärt skadat verket. Det kan du väl knappast vara omedveten om?

Vårt samtal fortsatte i trekvart, men det gick inte att övertyga verkschefen och jag var nog lika envis. Några dementier blev det inte. Ändå var jag faktiskt osäker på om GD Lennart Johansson nu förstod att han från första stund blivit lurad av mina chefer på sjökarteavdelningen, eller om han bett om att få bli det?